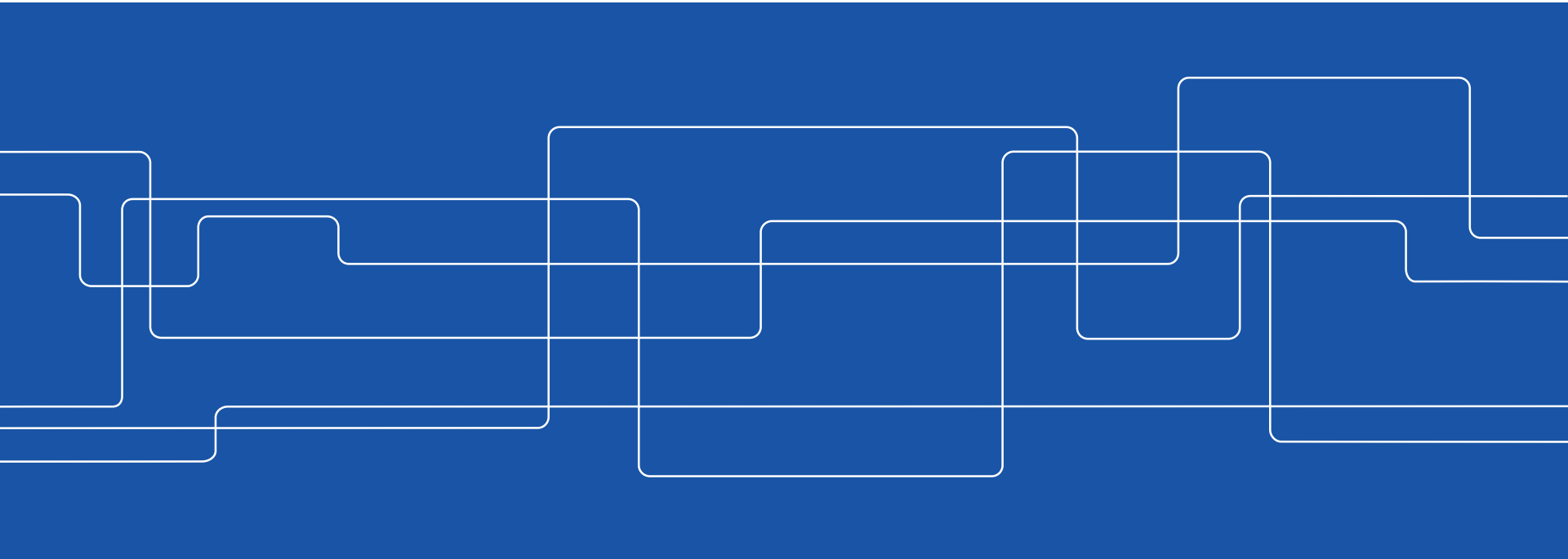

Erfarenheter av Visum från KTH

Bo-Lennart Nelldal och Josef Andersson
KTH Järnvägsgrupp 2018-10-25

KTH erfarenheter av Visum

- Tidigare har KTH Järnvägsgrupp vid avd. för transportplanering i samarbete med konsulter arbetat med Vips och utvecklat Samvips prognosmodell. Den utgår från Sampers matriser och använde Vips som verktyg. Har tillämpats i flera analyser bl.a. om höghastighetståg.

Resandeflöden:

- Analys av utbud och efterfrågan av järnvägsresor. Metod: Sampers matriser fördelas på nät med Visum. Projekt finansierat av Transportstyrelsen

Perifera Stationer:

- Analys av lokalisering av stationer i förhållande till stadskärnor. Metod: Sampers matriser fördelas på färdmedel med Visum. Projekt finansierat av Trafikverket

Resandeflöden - bakgrund

KTHs databas utbud och priser 1990-2018

- KTH Järnvägsgrupp har successivt byggt upp en databas över utbud och priser i tågtrafik 1990-2018 på uppdrag av Banverket, Trafikanalys och Transportstyrelsen, från 2010 även fjärrbuss och flyg
- Ett omfattande databas med restider, turtäthet och priser har byggts upp för ett stort antal relationer i Sverige och till Danmark och Norge
- Resultatet presenteras i en rapport varje år "Utveckling av utbud och priser på järnvägslinjer i Sverige 1990-2018..."
- Syftet med detta projekt var att ta fram ett samlat mått på utbudet som också kan beskriva utvecklingen över tiden – ett mått på tillgängligheten

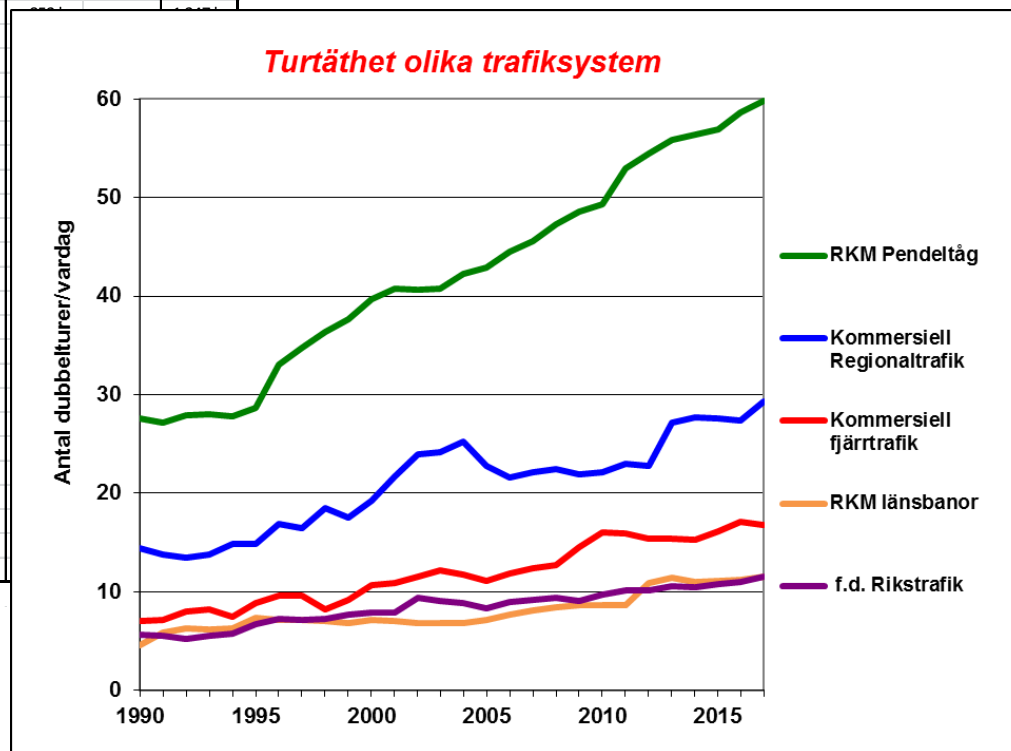
Exempel på utdata

Göteborg - Stockholm													
År	Antal turer *					Restid *		Biljettpriser (i 2017 års priser)					
	Totalt	därv Snabbtåg	därv utan byte	därv Katrineholm	därv Västerås	Kortaste restid	Medelrestid	IC/Reg		Lägsta pris	Snabbtåg		Högsta pris
								2kl grundpris	(Index)		2kl rabatt	2kl lägsta pris	
1990	14	---	14	14	---	3:49	4:11	541 kr	100	158 kr	.	.	847 kr
1991	14	2	14	14	---	3:22	4:12	659 kr	122	187 kr	1 000 kr	.	1 379 kr
1992	16	7	16	16	---	3:18	4:00	591 kr	109	309 kr	925 kr	.	1 347 kr
1993	17	8	17	17	---	2:59	3:47	565 kr	104	161 kr	883 kr	.	1 287 kr
1994	15	8	15	15	---	2:59	3:46	565 kr	105	171 kr	.	.	.
1995	16	9	16	16	---	3:05	3:46	551 kr	102	166 kr	.	.	.
1996	18	13	18	18	---	2:54	3:31	593 kr	110	208 kr	.	.	.
1997	18	13	18	18	---	2:54	3:29	621 kr	115	217 kr	.	.	.
1998	14	11	14	14	---	2:54	3:28	622 kr	115	215 kr	.	.	.
1999	18	12	18	12	6	2:59	3:55	619 kr	115	215 kr	.	.	.
2000	21	15	21	15	6	2:59	3:41	631 kr	117	225 kr	.	.	.
2001	21	15	21	15	6	2:59	3:42	646 kr	119	219 kr	.	.	.
2002	21	15	21	15	6	2:55	3:41	632 kr	117	215 kr	.	.	.
2003	22	15	21	15	7	2:57	3:45	592 kr	109	222 kr	.	.	.
2004	22	15	22	15	7	2:55	3:39	566 kr	105	169 kr	.	.	.
2005	22	16	22	15	7	2:55	3:37	578 kr	107	174 kr	.	.	.
2006	22	16	22	15	7	2:45	3:35	570 kr	105	171 kr	.	.	.
2007	23	15	23	15	8	2:46	3:43	553 kr	102	103 kr	.	.	.
2008	24	16	24	16	7	2:45	3:41	556 kr	103	100 kr	.	.	.
2009	24	17	24	17	7	2:45	3:35	585 kr	108	100 kr	.	.	.
2010	26	17	26	19	7	2:45	3:36	747 kr	138	99 kr	.	.	.
2011	27	18	27	20	7	2:45	3:36	730 kr	135	97 kr	.	.	.
2012	28	18	28	21	7	2:50	3:39	717 kr	133	96 kr	.	.	.
2013	28	18	28	21	7	2:50	3:38	798 kr	148	96 kr	.	.	.
2014	25	18	25	18	7	2:50	3:36	799 kr	148	96 kr	.	.	.
2015	30	22	30	10	7	2:50	3:30	806 kr	149	187 kr	.	.	.
2016	36	26	35	12	7	2:53	3:33	616 kr	114	185 kr	.	.	.
2017	34	26	34	12	7	2:59	3:35	625 kr	116	185 kr	.	.	.

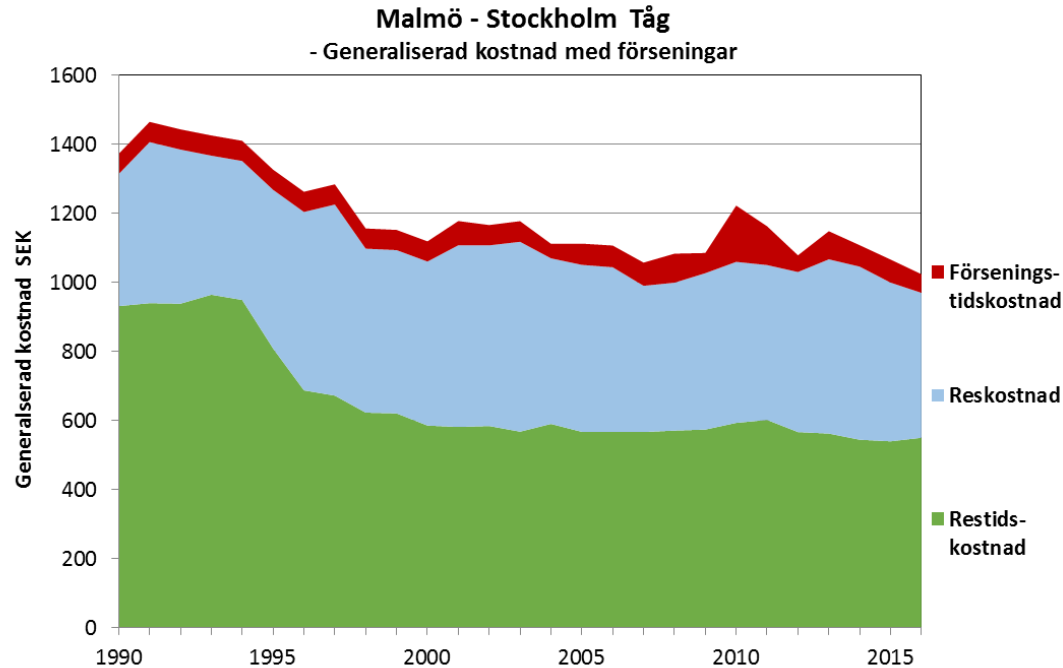
*)Dagtag

Detaljerade data per linje

Aggregerade data

Utbud tidserie: Beräkning av tillgänglighet

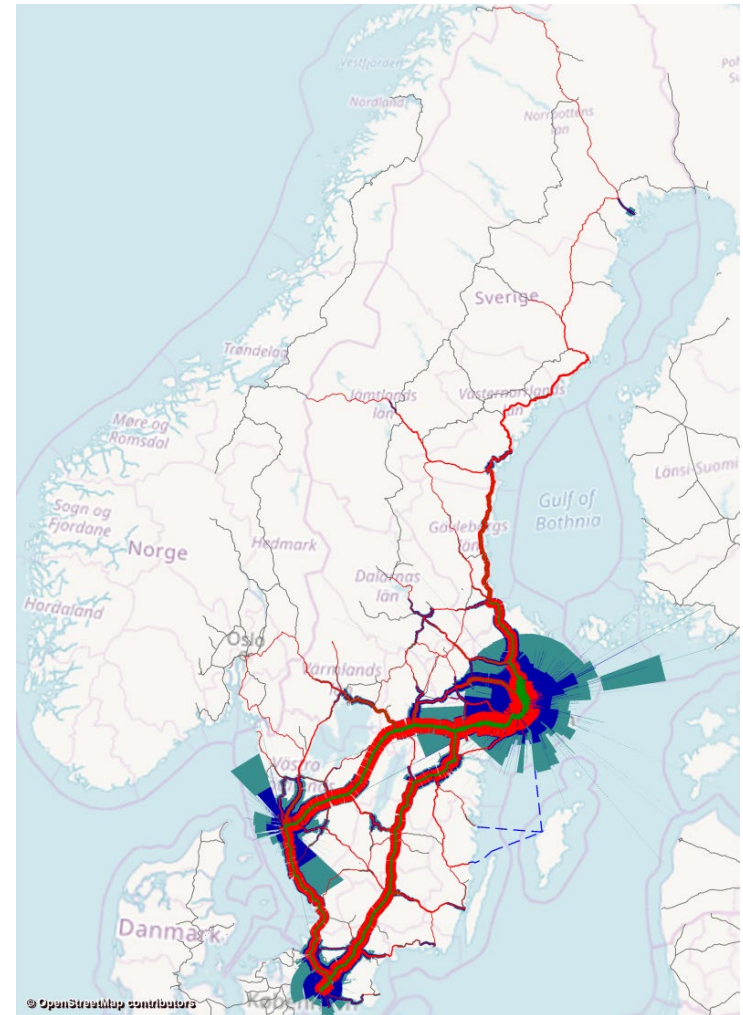

En metod för att beräknas utvecklingen av tillgänglighet över tiden har utvecklats:

- Restid, turtäthet, byten och komfort räknas ihop till en viktad resuppoffring
- Priset på resan viktas ihop och räknas om till realpris mha KPI
- Förseningar beräknas till viktad restid mha värderingar
- Restider och förseningar beräknas om till generaliserad kostnad mha tidsvärden

Resandeflöden: Syfte

- Syftet är att beskriva interregionala och regionala resandeflöden så att efterfrågan av tågtrafik kan beskrivas bättre och göra bättre analyser
- I ett första steg ska metoden utvecklas för järnväg och därefter för flyg, buss och bil så att en helhetsbild av transportsystemet skapas

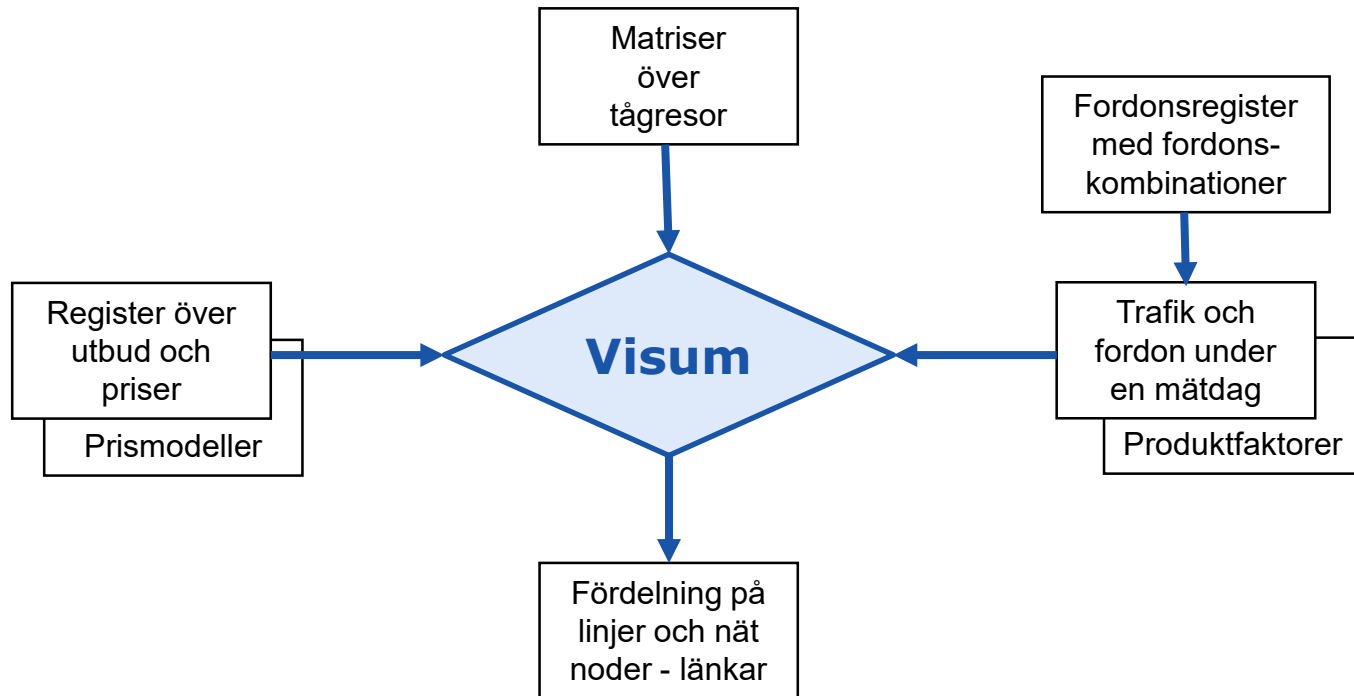

Metod

- Matriser över efterfrågan på interregionala och regionala resor hämtas från Trafikverkets prognossystem Sampers
- Utbud tas fram genom Samtrafikens databaser samt för flyg med vidareutvecklade metoder från utbud och priser
- Matriserna läggs ut på nät mha verktyget Visum med hjälp av linjenät, fordonsdatabas och taxor
- Flödena kalibreras mot utbudsdata mha beläggingsgrader och mot resandestatistik som samlas in från RKM och operatörer mm
- Ytterligare beräkningssteg kan läggas på såsom beräkning av tidsförbrukning, förseningar, energiförbrukning och utsläpp

Systemskiss

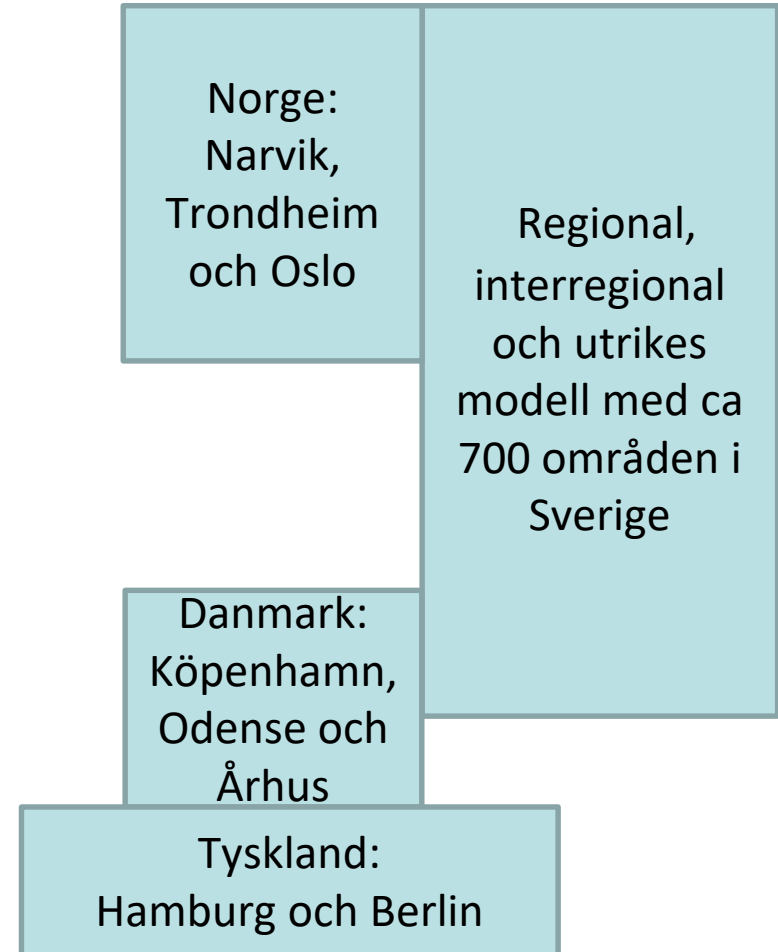

Efterfrågematriser

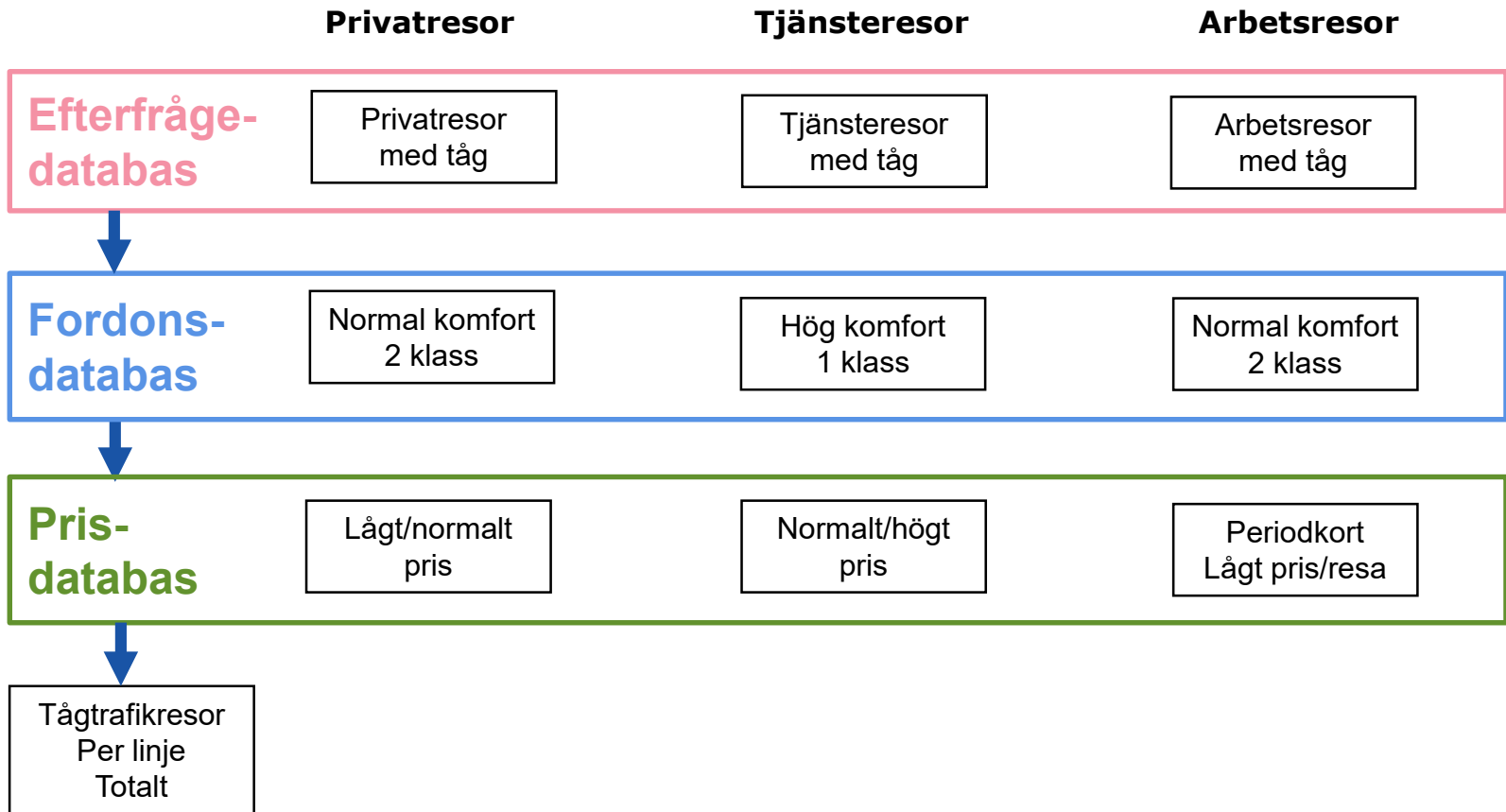
Sampers matriser

Sex regionala modeller med totalt ca 10 000 områden Syd inkl. Själland	Interregional modell med ca 700 områden
--	---

Resandeflöden

Efterfrågematriser - spegling mot utbud

Fordonsdatabas

- 1. Trafikverkets register över tåg under en dag**
- 2. Fordonsregister – enskilda fordon**
- 3. Tågsätt, fordon sammankopplade i tåg**
- 4. Produktfaktor – Fordon, service och komfort**
- 5. Kostnader för fordon**

Produktfaktor

Fordon

Service

Sittplats

**Produkt-
faktor**

Fordonets
standard

Serverings-
koncept

Sittplats-
konfiguration

Exempel:

- Modernitet
- Ljudnivå
- Gånggenskaper

Exempel:

- Mat
- Kaffe
- Ingen servering

Exempel:

- 2+3
- 2+2
- 2+1

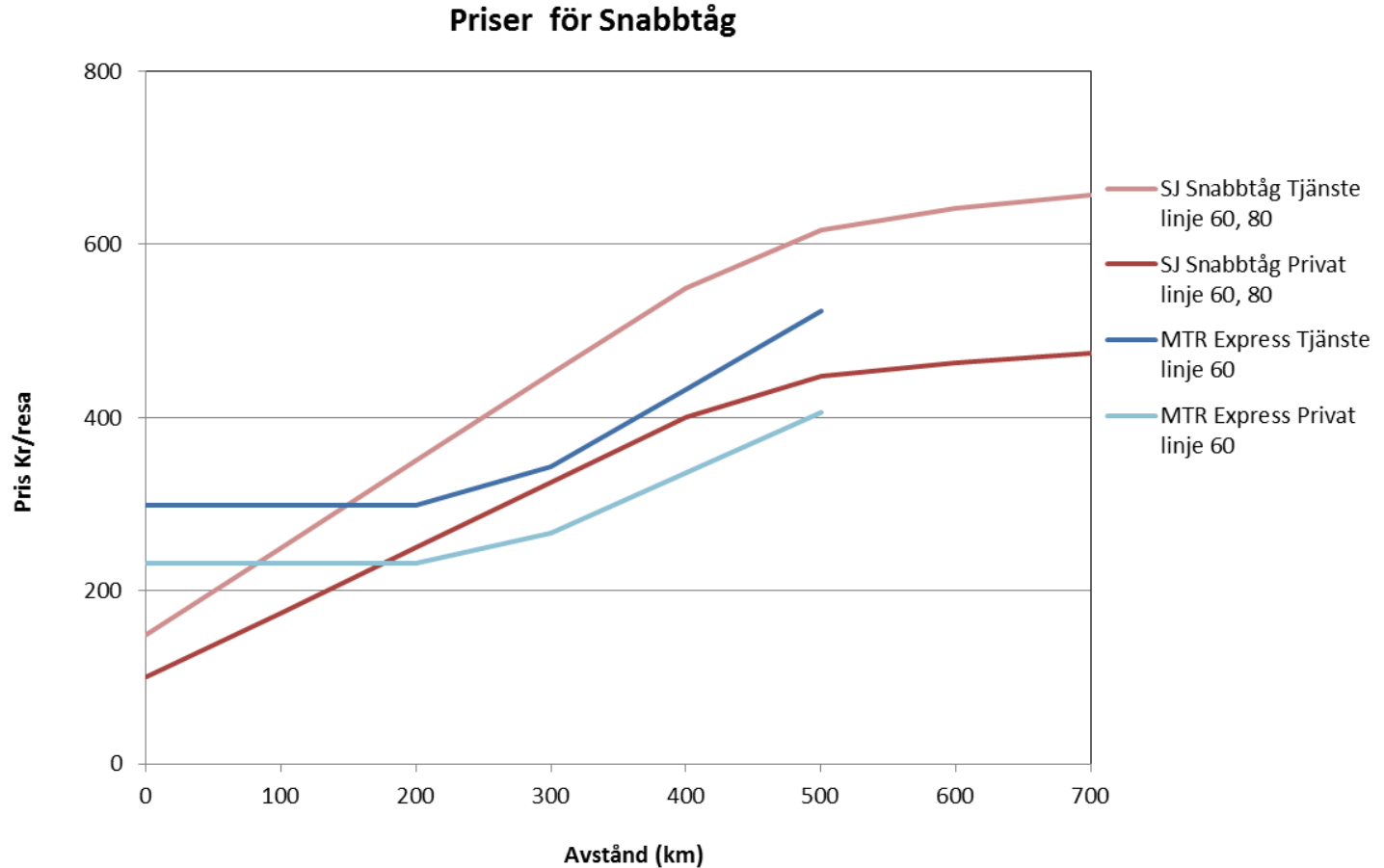
Loktåg-80	1,00	x	1,00	x	1,00	=	1,00
-----------	------	---	------	---	------	---	------

X 2000	0,90	x	0,85	x	1,00	=	0,77
--------	------	---	------	---	------	---	------

Y1 "rälsbuss"	1,10	x	1,00	x	1,10	=	1,21
---------------	------	---	------	---	------	---	------

Prisfunktioner: Exempel

– Jämförelse SJ och MTR priser

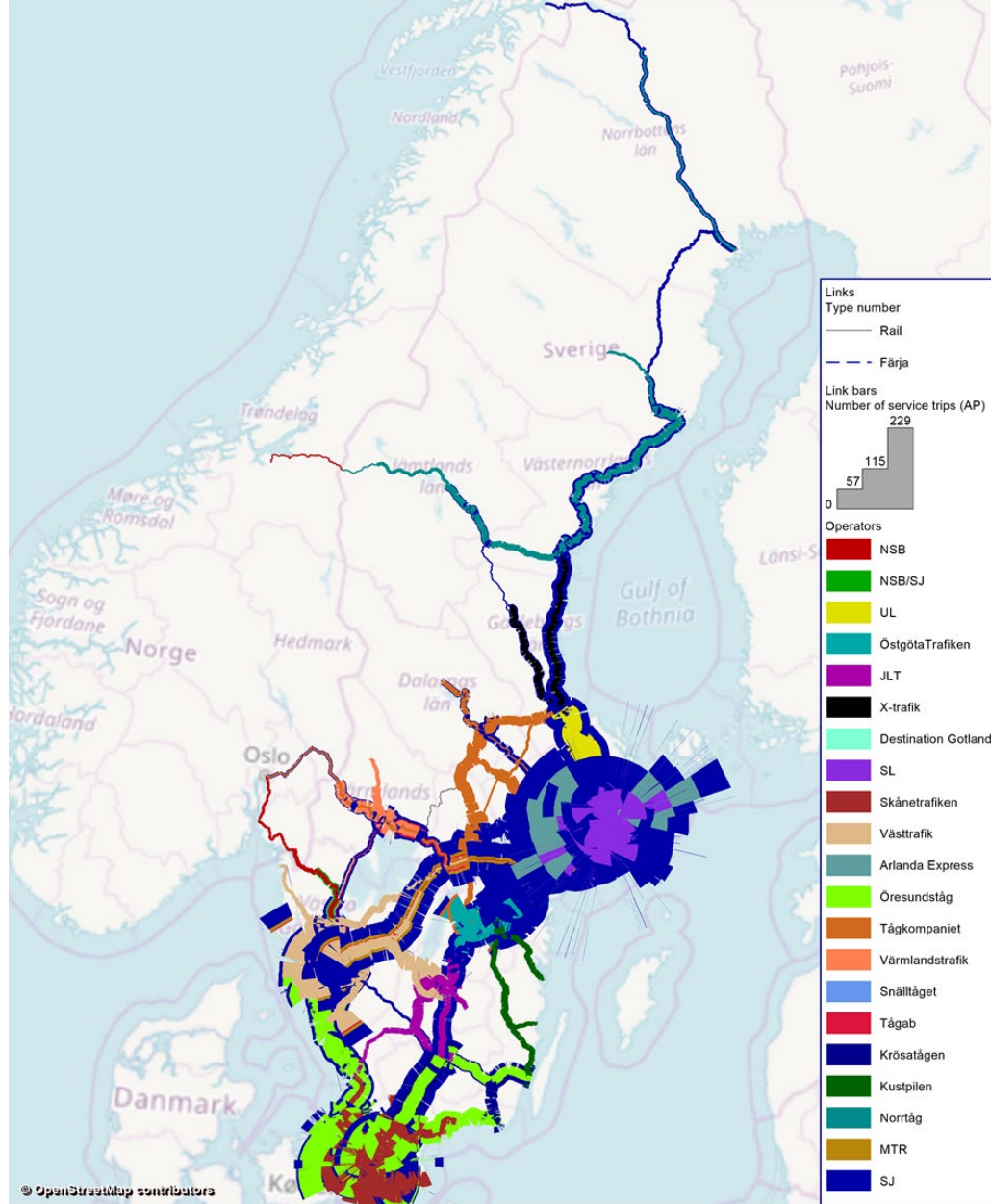
Kalibrering mot utbuds- och efterfrågedata

- Utbudet är känt genom vår utbudsdatabas och kan stämmas av mot officiell statistik
- De fordonstyper som används finns i en databas från Trafikverket
- Vi kan översätta dessa till tågtyper till kapacitet i antal platser
- När efterfrågan fördelas på linjer går det att beräkna beläggingsgrader och göra en rimlighetsbedömning
- Denna kan sedan stämmas av mot officiell statistik, resvaneundersökningar samt tillgängliga resanderäkningar

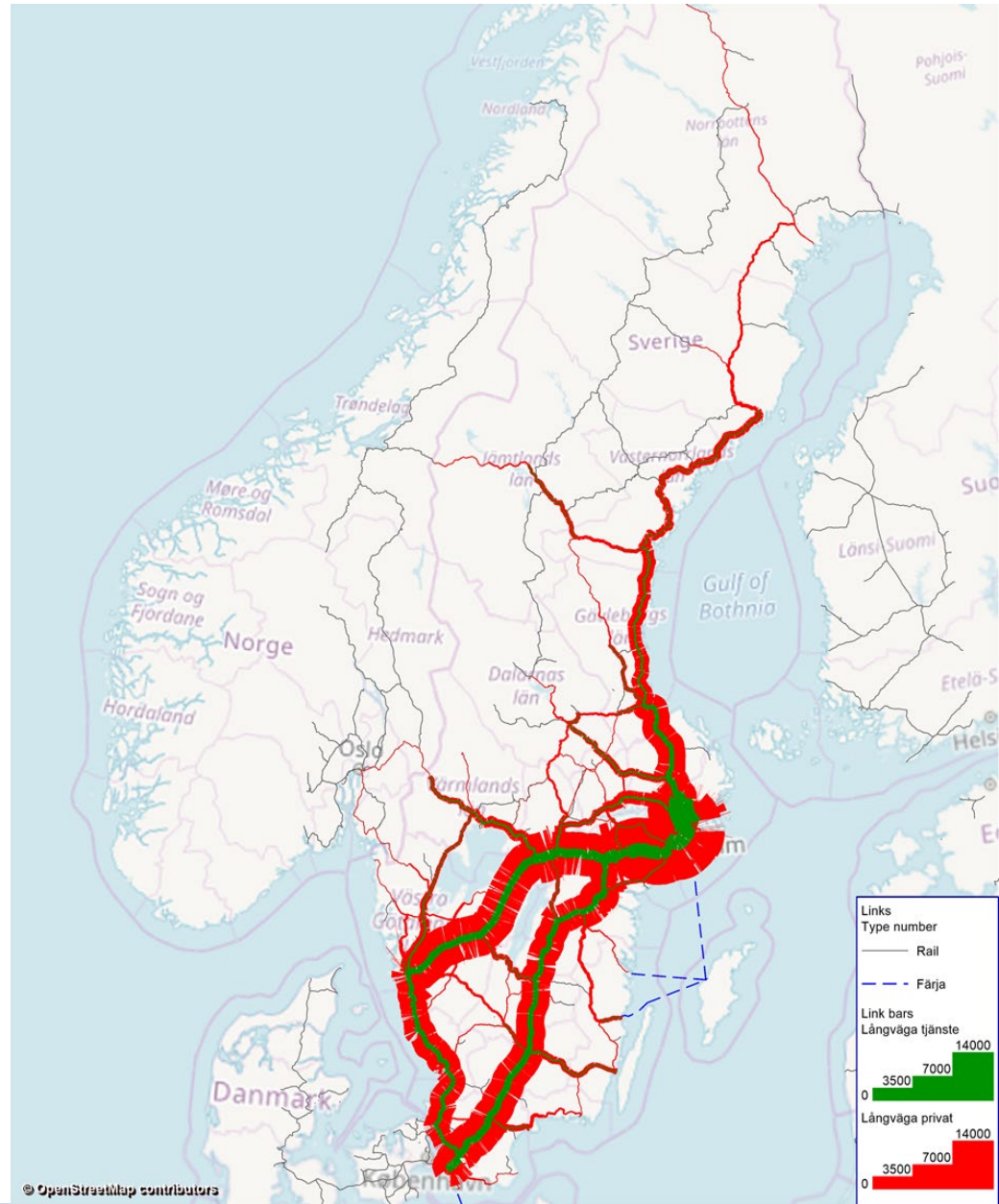
Utbud: Trafikhuvudmän

- Antalet avgångar per operatör och dag på järnvägsnätet
- Avser uttag från samtrafiken en vardag i mars 2017
- Både fjärrtåg och regionaltåg

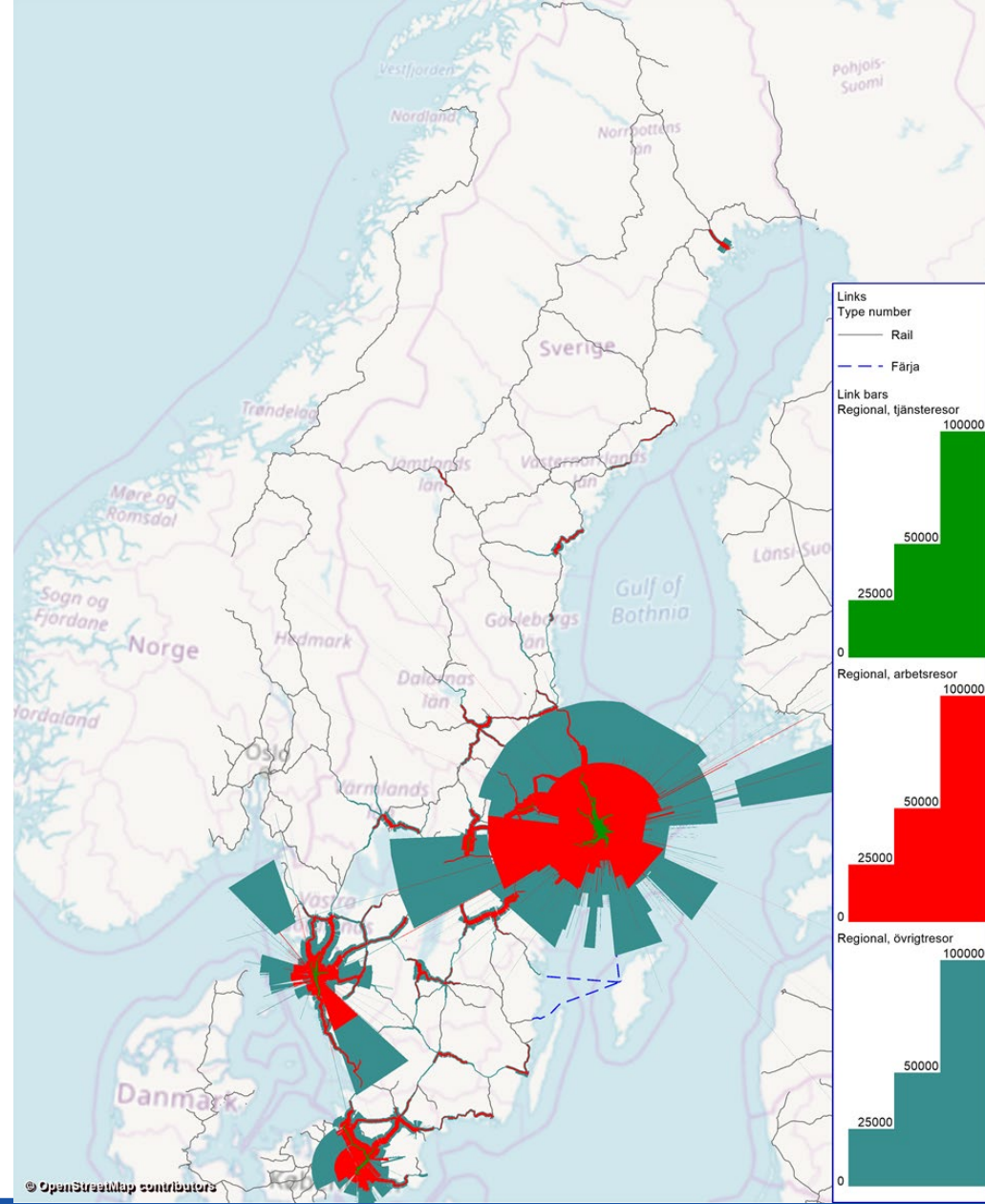
Efterfrågan: Långväga privat- och tjänsteresor

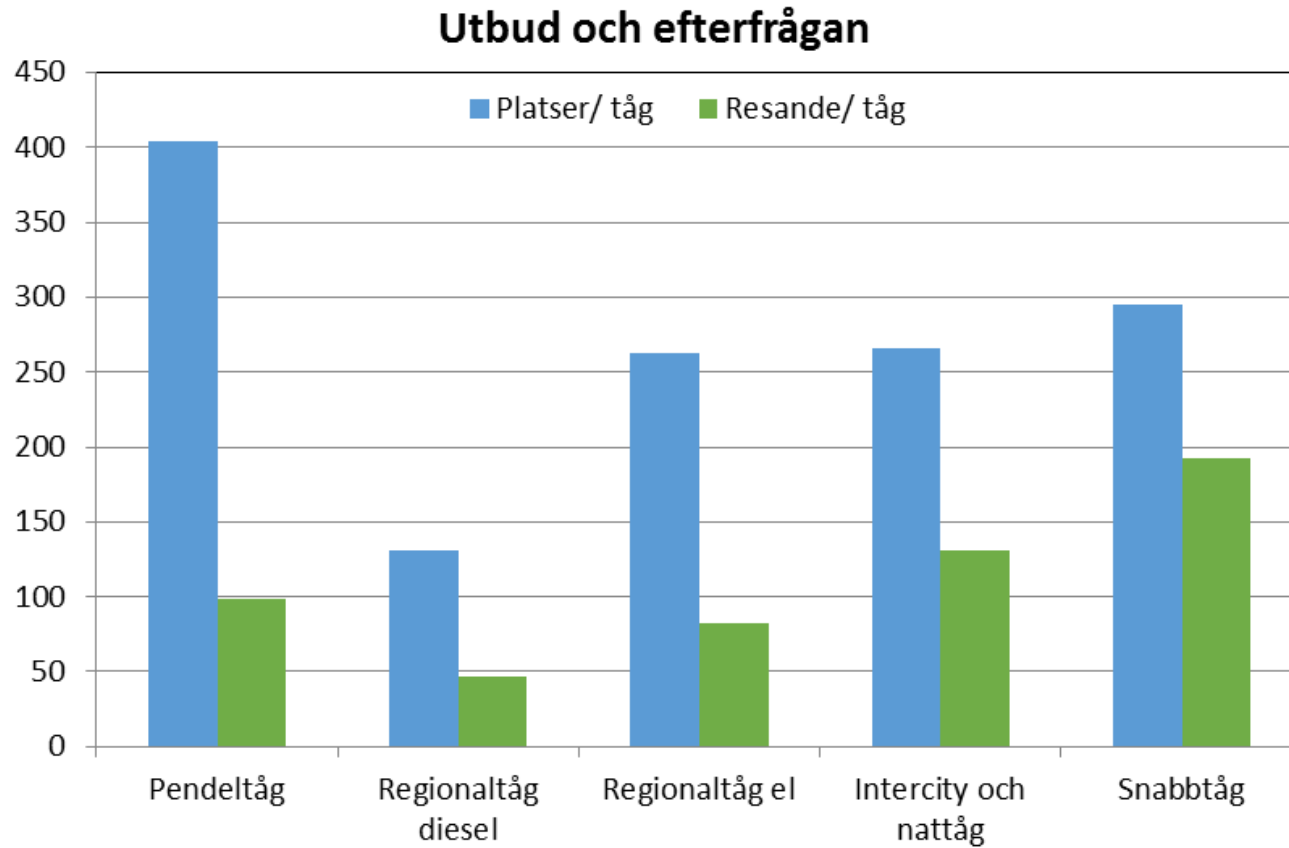

Efterfrågan: regionala resor

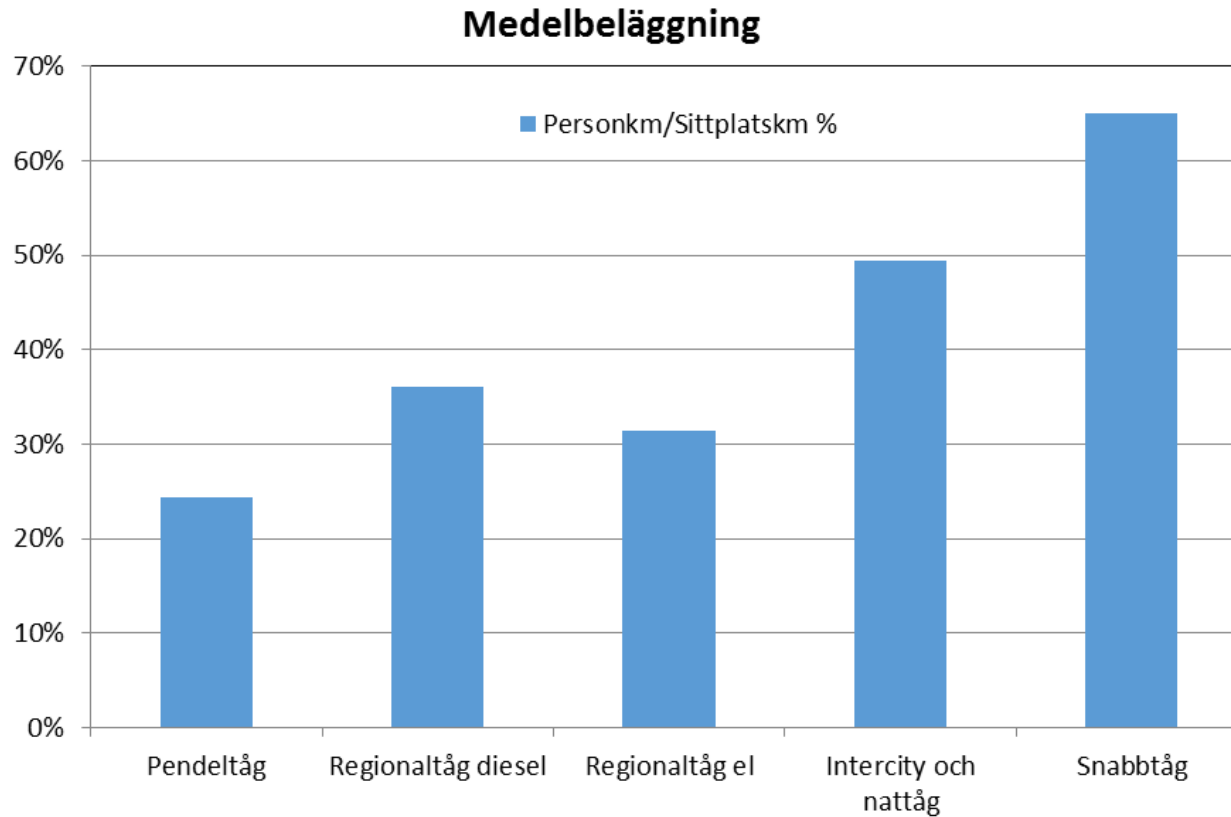
- Tjänsteresor grön innerst
- Arbetsresor röd utanför
- Övriga resor blågrå ytterst

Fördelning på produkter

Fördelning på produkter

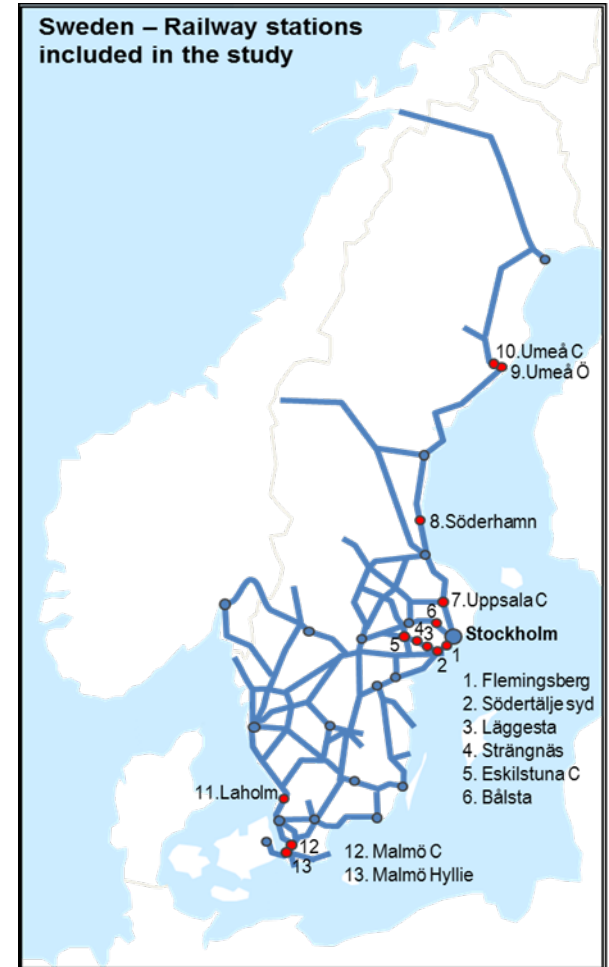

Beräkningar som kan hängas på

- Resenärernas tidsåtgång
- Kostnader för förseningar och inställda tåg
- Energiförbrukning för att köra fordonen
- Utsläpp som följd av energiförbrukning
- Därmed energiförbrukning och utsläpp per personkilometer och resa i olika delar av systemet

Perifera stationer - Syfte

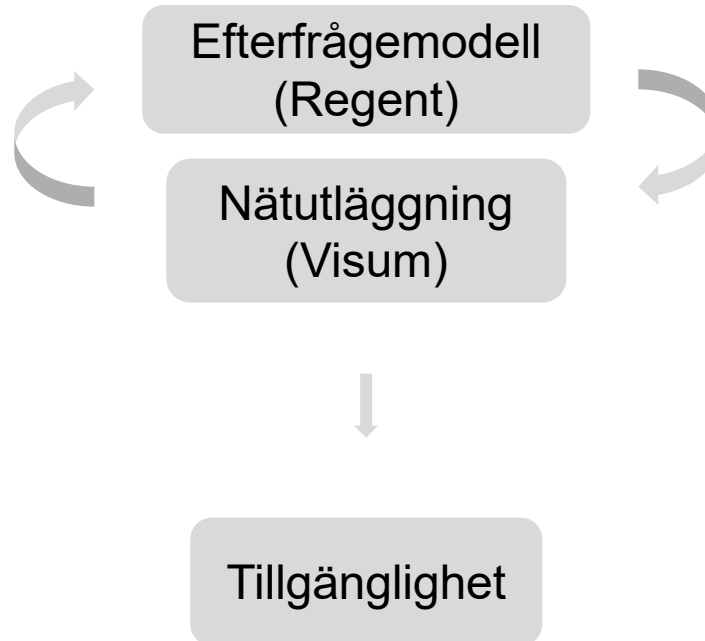
- Att förstå och komplettera effektsambanden av lokalisering av nya järnvägsstationer med kunskap som bidrar till mer långsiktigt hållbar samhällsutveckling.
- Att finna stöd för åtgärder som brygger över gapet mellan planeringen i praktiken och bästa kunskap.
- Att ge underlag för fortsatt planering av nya stationer för regionalt och interregionalt tågresande, särskilt med tanke på nya stambanor.

Tillgänglighetsstudie: Modellberäknad tillgänglighet med Regent

Daniel Jonsson och Josef Andersson

Fallstudier av alternativa stationslokaliseringar

- Hypotetiska alternativ till lokalisering av järnvägsstationen testade för sju fall i Stockholm-Mälardalenregionen
- Skillnaden i resande och tillgänglighet mellan dagens (JA) och alternativt läge (UA) under en timme i vardagens morgonrusning
- Analyserad med lokaliserings- och efterfrågemodellen Regent, nätutläggning av resande med Visum

Södertälje syd till centrum

Alternativt stationsläge för regionaltåg

Modell

Regent

- Efterfrågemodell med syntetisk population

Visummodell

- Utbud taget från Samtrafiken
- Vägnät från Sampers
- Taxor från KTHs "Utbud och priser"

Exempel på taxor, Nykvarn till Södermalm

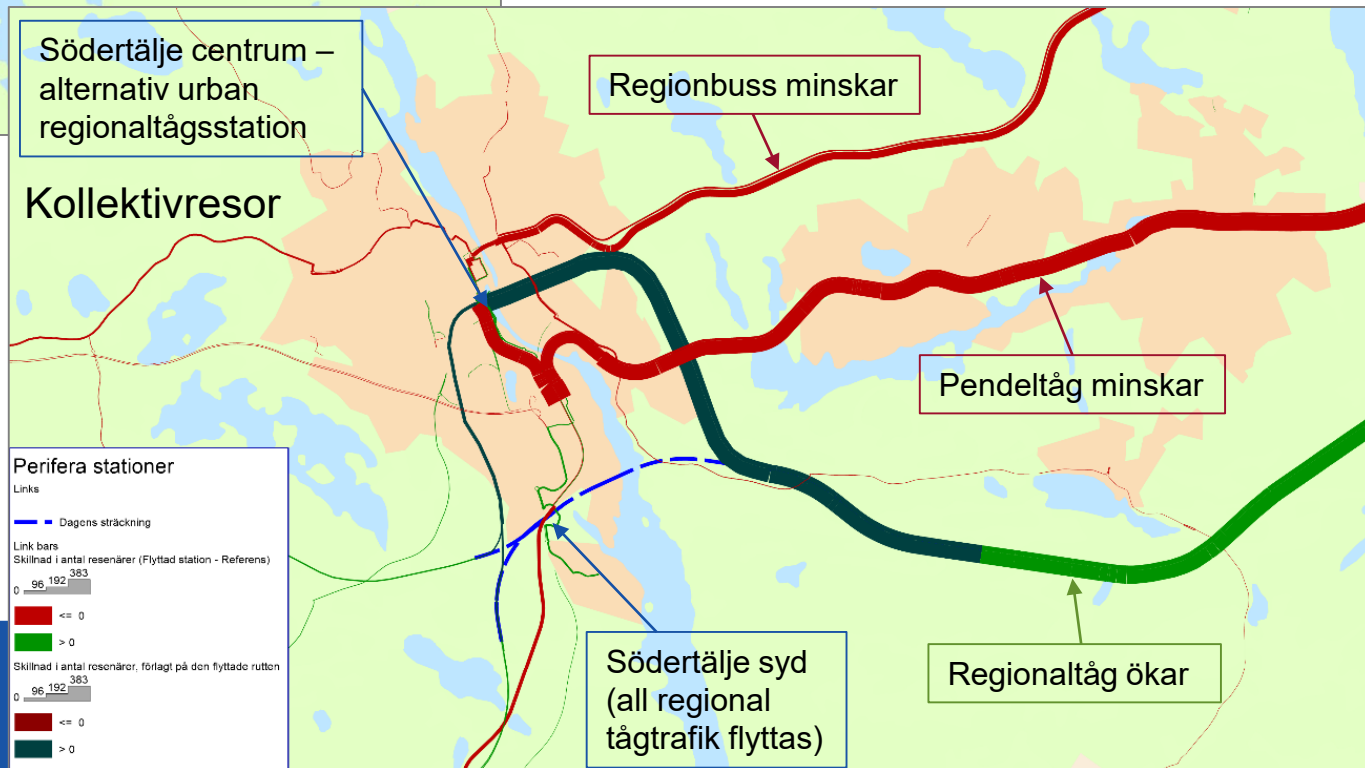
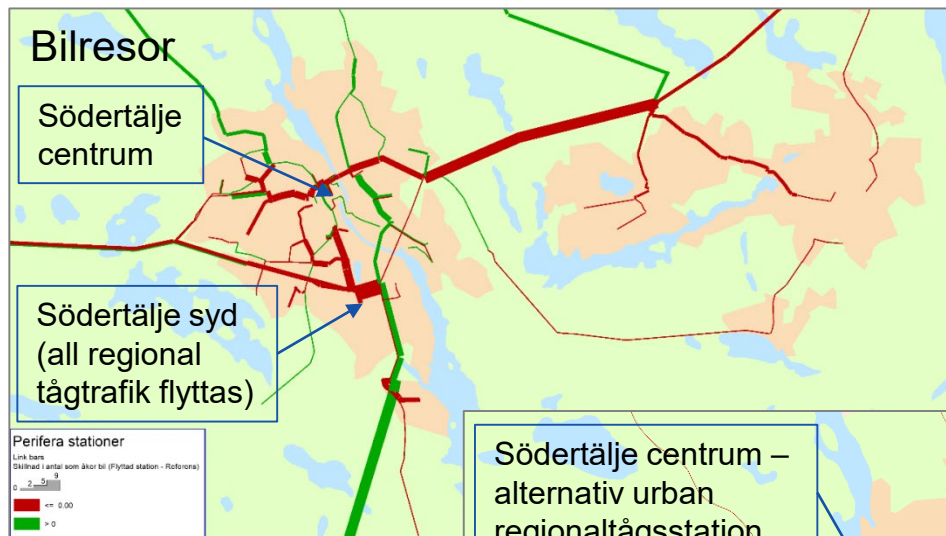
- Månadskort
  - SL 30 dagarskort Zontaxa
  - 30 dagarskort Zontaxa
  - Movingo sträckbunden 30 dagars (Gäller även för resa i SL) Punkt till punkt taxa
    - Nykvarn – Flemingsberg
    - Nykvarn – Stockholm C
- Vanliga biljetter
  - SJs biljetter Distansbaserad taxa
  - SLs reskassa Zontaxa

Taxor per resa

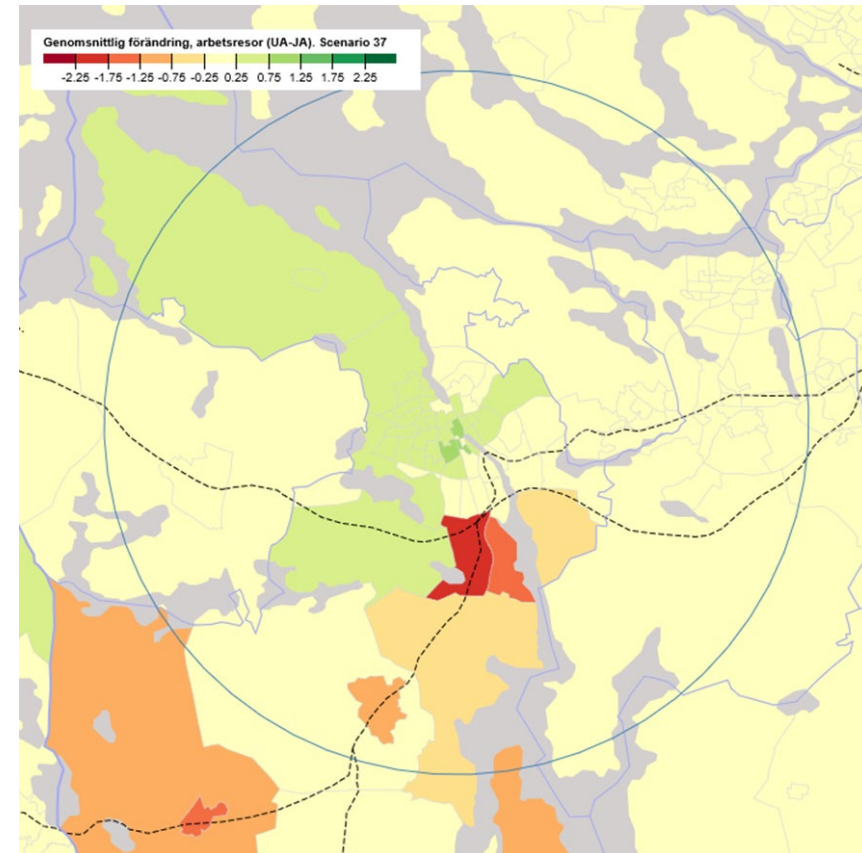
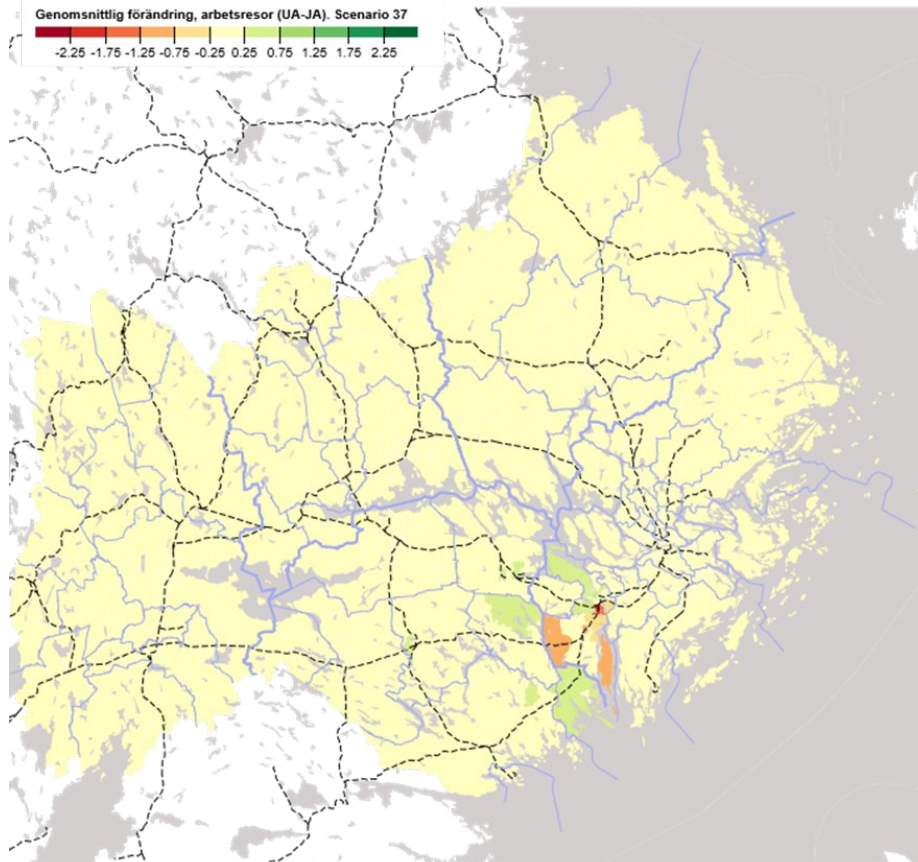
Från	Till	Avgång	Ankomst	Resben	Operatör	Åktid	Arbetsresor		Övrigresor	
							Taxetyyp	Taxa	Taxetyyp	Taxa
Nykvarn Björkesta	Södertälje hamn station	06:15	06:35	Buss 781	SL	20	SL-kort	7,1	SL-reskassa	10,2
Södertälje hamn station	Stockholm Södra station	06:41	07:18	SL-pendeltåg	SL	37	SL-kort	14,4	SL-reskassa	20,8
Nykvarn Björkesta	Stockholm Södra station	06:10	07:18			69		21,5		31,0
Nykvarn station	Stockholm Centralstation	06:50	07:26	SJ-tåg	SJ	36	Movingo Månadskort Sträckvis	40,0	Reg	91,1
Stockholm Centralstation	Stockholm Södra station	07:27	07:30	SL-pendeltåg	SL	3	SL-kort	0,0	SL-reskassa	31,0
Nykvarn station	Stockholm Södra station	06:44	07:30			47		40,0		122,1
Nykvarn station	Flemingsberg station	07:33	07:54	SJ-tåg	SJ	21	Movingo Månadskort Sträckvis	30,0	Reg	75,5
Flemingsberg station	Stockholm Södra station	07:55	08:10	SL-pendeltåg	SL	15	SL-kort	0,0	SL-reskassa	31,0
Nykvarn station	Stockholm Södra station	07:27	08:10			44		30,0		106,5

Förändrat bil- och kollektivresande till följd av stationsflytt i Södertälje

Modellberäknad skillnad i antal regionala resor under en timme i vardagens morgonrusning

Förändrad tillgänglighet till följd av stationsflytt i Södertälje

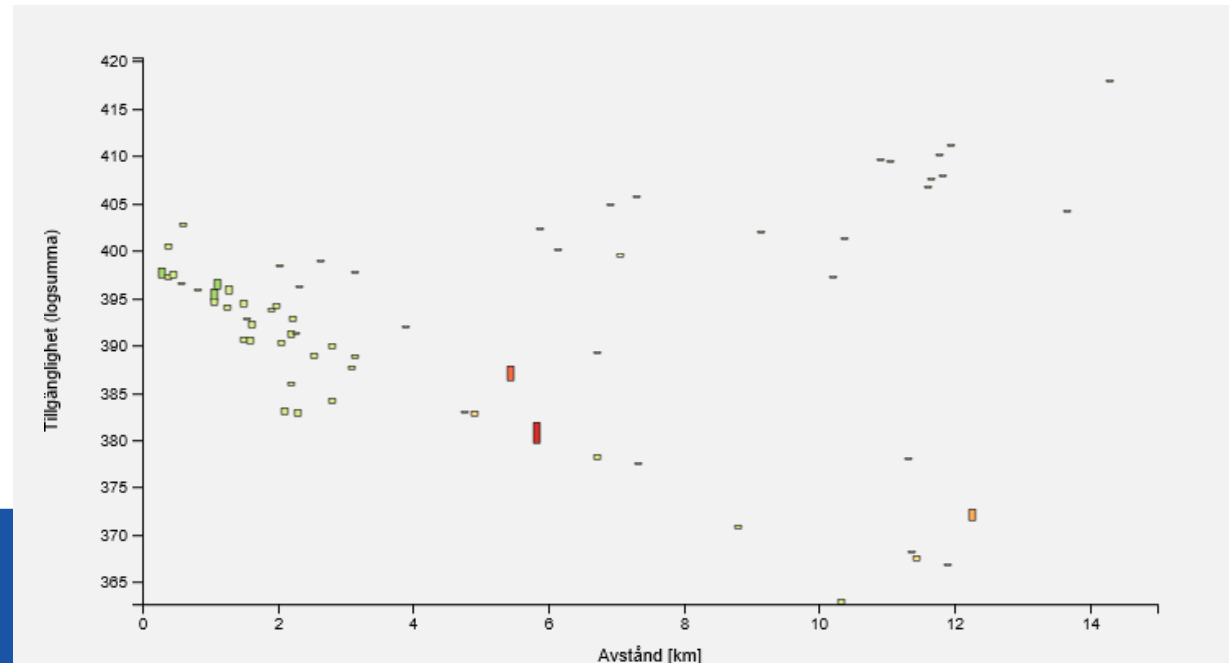
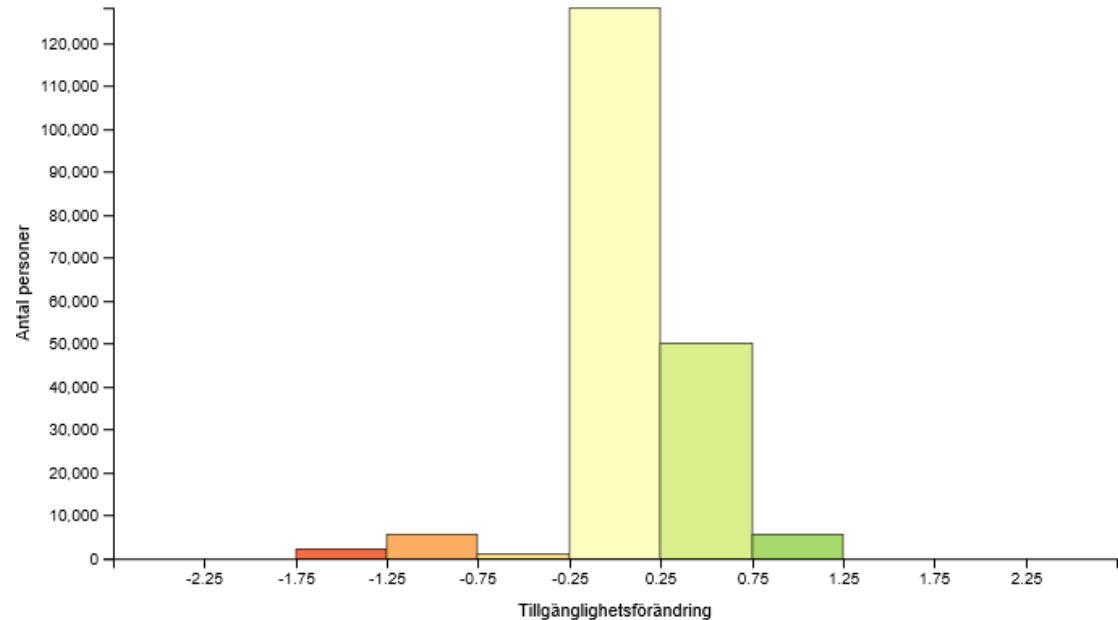

Genomsnittlig
förändring (som
föregående bild)

Förändring i tillgänglighet till följd av stationsflytt i Södertälje

Genomsnittlig tillgänglighet efter
avstånd för områden inom 15 km
från Södertälje centrum. Stapelns
höjd anger skillnad mellan UA
och JA (absolutbeloppet saknar
betydelse).

Effekter för tågresandet av stationsflytt för regionala tåg i Södertälje

- Restiderna förlängs för genomgående tåg, minskar regionala resandet förbi orten 7 %
- 200 % flera på- och avstigande på regionaltåg och 30 % färre på pendeltåg (överflyttning) i Södertälje
- Nettoeffekt 34 % flera på- och avstigande regionala tågresenärer i Södertälje

Förändrat resande i fallstudierna

<i>Stationsläge</i>	<i>Urbant</i>	<i>Semiurbant</i>	<i>Perifert</i>
Södertälje syd till centrum	+34 % (+28 %)²		Ref.
Läggesta till Mariefred västra		+3 %	Ref.
Strängnäs till Fårhusvägen	Ref.	-26 %	
Bålsta till Bålsta nygamla		Ref./ +6 %	
Uppsala C till Uppsala Kumla	Ref.		-34 %

1 Modellen saknar genomresande till och från områden utanför Mälardalslänen vilket främst är märkbart i Södertälje, Flemingsberg och Uppsala.

2 Inräknat effekten av längre restider för genomresande på regionala tåg med uppehåll

Sammanfattande slutsatser

Lokalisering av stationen urbant jämfört med perifert ger:

- Högre grad av nöjdhet med stationen
- Fler anslutningsresor till fots istället för bil
- Stöd för utveckling av samhällsstrukturen (boende och verksamheter)
- Bättre tillgänglighet/nåbarhet i kollektivtrafiksystemet
- Ökat tågresande, ökat kollektivresande
- Sammantaget fördelar för miljö och hälsa.

Rekommendationer/Fortsatt forskning

- Möjligt att införa analyserna i lokaliseringsutredningar för att förbättra beslutsunderlaget i framtida val av stationslokalisering.
- Möjligheter att vidareutveckla metoderna för att utvärdera effekterna av stationslokalisering inom fler områden.

Rapporter

Lokalisering av stationer:

Fröidh, O., Adolphson, M., Jonsson, D., Andersson, J. (2018): Lokalisering av järnvägsstationer–effekter för samhällsplanering, resande och tillgänglighet. Rapport. KTH, Stockholm

<http://kth.diva-portal.org/smash/get/diva2:1214877/FULLTEXT01.pdf>

Resandeflöden:

Nelldal, B.-L., Andersson, J., Fröidh, O. (2018): Resandeflöden på Sveriges järnvägsnät. Analys av utbud och efterfrågan på tågresor. Rapport. KTH, Stockholm TRITA-ABE-RPT-1818

Tack!

oskar.froidh@abe.kth.se
bo-lennart.nelldal@abe.kth.se
josef.andersson@abe.kth.se

Hemsida:

www.railwaygroup.kth.se